

סגור חלון

מחקר: האינטרנט והסלולר מאיצים את הישראליות של החרדים

לפי שנתון החברה החרדית של המכון הישראלי לדמוקרטיה המתפרסם היום, שני שלישי מהחברה החרדית כבר מצוי עמוק בתוך האינטרנט והעולם הדיגיטלי - לעומת 28% בלבד בשנת 2008 • לפי אחד מעורכי השנתון, שלישי מהחברה החרדית משתמש באינטרנט כמו שאר האזרחים, לרבות שימוש ברשתות חברתיות שהפכו לכלי מידע עיקרי של המשתמשים הללו

דני זקן 30/12/21

בחודשים האחרונים מתרבות ההתנכלויות לחנויות לממכר ולשירות של טלפונים סלולריים בשכונות החרדיות, עד כדי תקיפות ממש של בעליהן ועובדיהן. המאבק הזה נגד הסמארטפונים, הוא בעצם קרב המאסף של הממסד החרדי נגד חדירת הסמארטפונים והאינטרנט ככלל לחברה החרדית, קרב שבו הם מפסידים בענק. הסוסים ברחו מהאורווה.

בשנת 2020, כאשר הקורונה חיבה מעבר ללימודים בזום והסתגרות בבתי, הייתה עלייה של ממש בכניסת האינטרנט לבתים החרדיים. ההערכה הייתה כי מדובר בכמחצית ממשקי הבית החרדים. שנתון החברה החרדית של המכון הישראלי לדמוקרטיה המתפרסם היום מראה כי החדירה עמוקה בהרבה.

לפי נתוני השנתון, שני שלישים מהחברה החרדית כבר מצויה עמוק בתוך האינטרנט והעולם הדיגיטלי לעומת 28% בלבד בשנת 2008. הרגלי השימוש אחרים, והיחס לרשתות החברתיות אחר, אבל הנתון הזה הוא עצום, ומפחיד רבים בממסד החרדי הוותיק. המשמעות היא כי הציבור הזה חשוף למידע רחב בהרבה ממה שהותר לו קודם, מידע המאפשר לו להבין יותר את העולם סביבו, למצוא אפשרויות חדשות לתעסוקה ולימודים ובכלל, לצרוך חדשות ולתקשר עם העולם שמחוץ לחומות החרדיות.

מהנתונים של השנתון עולה כי חשיפת החרדים לאינטרנט הגיעה לכדי כמעט שני שלישים (64%) בשנת 2020 לעומת 28% בלבד בשנת 2008, אולם, היא עדיין נמוכה בהשוואה ליהודים לא-חרדים (93%). החרדים נבדלים גם בדרך החיבור לרשת, ונוטים להתחבר בעיקר באמצעות המחשב הביתי (42%), מאשר באמצעות הטלפון הנייד (30%). גם כאשר יש להם גישה לאינטרנט בשני האמצעים, יעדיפו רובם להתחבר מהמחשב (62%) - לעומת היהודים הלא-חרדים שהשימוש העיקרי שלהם הוא דרך הטלפון הנייד (72%).

שימוש פונקציונלי יותר מאשר חברתי

אופן השימוש של חרדים באינטרנט נוטה להיות פונקציונלי יותר מאשר חברתי. ומה השימוש המרכזי שלהם? במקום הראשון, הדואר האלקטרוני (88%), ולאחריו חיפוש מידע (73%), בנקאות דיגיטלית (62%), למטרות עבודה (58%) וקבלת שירותים ממשדרי ממשלה (56%). שיעורי שימוש אלה דומים לאלו של היהודים הלא-חרדי, אך עדיין נתוני חיפוש המידע נמוכים מבקרב היהודים הלא-חרדים (94%), ורק קצת יותר משליש (36%) משלמים חשבונות ועורכים קניות באינטרנט, לעומת יותר ממחצית (53%) מהיהודים הלא-חרדים.

השימוש באינטרנט לצרכים חברתיים רווח פחות בקרב משתמשים חרדים, אך לא פחות ממחצית מהחרדים הגולשים באינטרנט משתמשים ברשתות החברתיות. פחות ממחציתם (46%) משתמשים בוואטסאפ, ורק 10% משתמשים באינטרנט לצורכי משחק.

שיעור הילדים והנוער (מתחת לגיל 18) שמשתמשים באינטרנט עומד על 13% בלבד בקרב הנשאלים החרדים - נמוך בהרבה בהשוואה ליהודים לא-חרדים (75%). הורים חרדים מגבילים את הגישה של ילדיהם לרשת יותר מהורים יהודים לא-חרדים (88% לעומת 57% בהתאמה), וכן את זמן השימוש בה (76% לעומת 62% בהתאמה).

אחד מעורכי השנתון, ד"ר גלעד מלאך, אומר לגלובס כי הנתונים מראים על חלוקה לשלוש קבוצות בקרב החרדים: השליש השמרן, שמתר בבועה הלא דיגיטלית, שליש שמתמש באינטרנט למטרות פונקציונליות בלבד, ובעיקר בדוא"ל, ושליש שמתנהג כמו שאר האזרחים לרבות שימוש ברשתות חברתיות והוא מגלה מיומנויות דיגיטליות גבוהות.

לדברי מלאך, הרשתות הפכו לכלי מידע עיקרי של המשתמשים הללו, אשר מפיצים אותו בתוך החברה, מעין סוכני מידע מהעולם החיצון. נקודה שנייה לדבריו וחשובה לא פחות היא הקשר בין העלייה בשימוש באינטרנט לבין העלייה החדה במספר הסטודנטים החרדים באקדמיה. בשנת תשפ"א (2020/21) למדו במוסדות להשכלה גבוהה כ-14,700 סטודנטים חרדים, המהווים 4.5% מכלל הסטודנטים בישראל. גידול של קרוב ל-2,000 סטודנטים (כ-14%), לעומת השנה שקדמה לה. בתחילת העשור, לשם השוואה, למדו פחות מ-4,000 חרדים באקדמיה. הרכב הסטודנטים: 67.5% מהסטודנטים החרדים הן נשים, כאשר כ-12,100 מהסטודנטים החרדים (82%) למדו לתואר ראשון, וכ-2,600 למדו לתארים מתקדמים, רובם המכריע לתואר שני.

רוב גדול מקרב הסטודנטים החרדים לתואר ראשון למדו בשנת תש"ף (2019/20) במכללות אקדמיות (45%) ובמכללות לחינוך (24%), ומיעוטם בלבד באוניברסיטה הפתוחה (20%) ובשאר האוניברסיטאות (11%).

גם במספר החרדים והחרדיות הלומדים במסלולי הכשרה מקצועית טכנולוגית גדל, ובשיעור גדול בהרבה של 26%, ובסך הכל כמעט 5000 חרדים וחרדיות למדו במסלולים אלה בשנת 2020. המסלול הפופולרי הוא הנדסת תוכנה שבו נמצאים מחצית מהלומדים, והשני אדריכלות ועיצוב פנים.

קיפאון בשיעור הגברים החרדים היוצאים לעבוד בחמש השנים האחרונות

החדשות הרעות נמצאות בקיפאון בשיעור הגברים החרדים היוצאים לעבוד בחמש השנים האחרונות, רק 52%-50% מהם. היתר רשומים כתלמידי ישיבות. בפילוח לפי ענפי התעסוקה עולה כי הגברים החרדים בהייטק מהווים רק 3% מכלל החרדים העובדים. המשמעות היא כשלון מוחלט של מאמץ ממשלתי עתיר משאבים להפנות את הגברים החרדים לענף. מנגד אצל הנשים נרשמה עלייה חדה במספר המועסקות בהייטק, שיעור הנשים החרדיות שעוסקות בהייטק הכפיל את עצמו בין השנים 2014-2020 (מ-2.7% ל-5%).

מלאך מסביר כי במבנה הנוכחי של החברה החרדית האשה מוגדרת לרוב כמפרנסת הראשית בעוד הבעל מוגדר כלומד תורה. זו הסיבה לכך ששיעור התעסוקה בקרב הנשים החרדיות הוא גדול במיוחד, יותר מ-76%. מלאך מעריך כי לחצים כלכליים כמו הקטנת תקציבי הישיבות עשויים לשנות את התמונה. לדברי מלאך, יש פער עצום בין התקדמות הציבור החרדי והשתלבותו בחברה הכללית - מה שמכונה תהליך הישראליות - לבין הממסד החרדי של הרבנים והפוליטיקאים. אלה שולטים בין השאר במערכת החינוך החרדית, זו שכמעט ולא מכינה את התלמידים הבנים לשוק העבודה, ולימודי הליבה הם חלק קטן ממנה.

מנגד, גם הממשלה הנוכחית למרות הצהרות על שינוי דרמטי בנושא, הותירה על כנם את תקציבי הישיבות, היא לא מנסה לאכוף לימודי ליבה, וגם לא מפתחת את מסלול החינוך החרדי ממלכתי ממ"ח, הכולל לימודי ליבה ויש לו ביקוש גובר בחברה החרדית.

ולמרות המגבלות והקשיים, בתוך עשור חלה עלייה של ממש במספר התלמידים החרדים הנבחרים בבחינות הבגרות - גם אם אינם זכאים לתעודה - שהגיעה מ-24% ל-37% (2008-2019). באותן שנים, שיעור הזכאות לבגרות בחברה החרדית אף עלה מ-11% ל-14%, כאשר בקרב בנים חרדים הוא עומד על 5% ובקרב בנות חרדיות על 22%.

לפי השנתון, האוכלוסייה החרדית בישראל מונה כ-1,226,000 נפש (לעומת כ-750,000 ב-2009). חלקה גדל מ-10% ב-2009 ל-13% ב-2021, למעלה משמינית מכלל האוכלוסייה בישראל. במערכת החינוך החרדית בגילאי בית-הספר נרשמו בשנת הלימודים תשפ"א 362,000 תלמידים, המהווים 19% מכלל התלמידים בישראל ו-25% מהחינוך העברי.